

Polskie prawo bankowe

Agnieszka Mikos-Sitek
Piotr Zapadka

Oficyna

a Wolters Kluwer business

seria akademicka

Polskie prawo bankowe

Wybrane zagadnienia

Prawo jest na naszej stronie!

www.profinfo.pl
www.wolterskluwer.pl

- codzienna aktualizacja
- pełna oferta
- zapowiedzi wydawnicze
- rabat na zamówienia zbiorcze
do negocjacji
- uproszczony sposób zakupu e-mailem:
zamowienia.internet@wolterskluwer.pl

Polskie prawo bankowe

Wybrane zagadnienia

**Agnieszka Mikos-Sitek
Piotr Zapadka**

Oficyna

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2009

Stan prawny na 1 września 2009 r.

Poszczególne rozdziały napisali:
Agnieszka Mikos-Sitek: 1, 3, 4, 7, 8
Piotr Zapadka: 2, 5, 6, 9

Wydawca
Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący
Anna Hara

Redakcja
Anna Bergiel

Skład i łamanie
Studio Diament

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2009

ISBN 978-83-7601-777-8

Wydane przez:
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Redakcja Książek
01-231 Warszawa, ul. Płocka 5a
tel. (022) 535 80 00
31-156 Kraków, ul. Zacisze 7
tel. (012) 630 46 00
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
Księgarnia internetowa: www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	9
Przedmowa	13
Rozdział 1.	
System bankowy w Polsce	15
1. Źródła prawa bankowego	15
2. Struktura systemu bankowego	20
2.1. Uwagi wprowadzające	20
2.2. Dwupoziomowość systemu bankowego. Bank centralny	21
2.3. Rodzaje banków	23
2.4. Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe	33
2.5. Instytucja pieniądza elektronicznego	34
2.6. Instytucje wspomagające sektor bankowy	35
3. Narodowy Bank Polski	36
3.1. Uwagi wprowadzające	36
3.2. Forma instytucjonalna, cele, zadania	38
3.3. Niezależność Narodowego Banku Polskiego	39
3.4. Organy Narodowego Banku Polskiego	41
3.4.1. Prezes NBP	41
3.4.2. Rada Polityki Pieniężnej	42
3.4.3. Zarząd NBP	43
3.5. Struktura organizacyjna	45
3.6. Kompetencje prawotwórcze organów Narodowego Banku Polskiego	47
3.6.1. Uwagi wprowadzające	47
3.6.2. Problem kompetencji prawotwórczych organów NBP	48
3.6.3. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego w przedmiocie kompetencji prawotwórczych organów NBP	50
3.7. Działalność emisyjna	52
3.8. Kształtowanie założeń polityki pieniężnej	53
3.9. Narzędzia realizacji polityki pieniężnej	56
3.10. Działalność dewizowa (polityka kursowa)	62
3.11. Rozliczenia pieniężne	64

3.12. Prowadzenie rachunków bankowych	65
3.13. Gospodarka finansowa NBP	65
4. Bankowy Fundusz Gwarancyjny	68
Rozdział 2.	
Banki komercyjne – zagadnienia wstępne	74
1. Definicja legalna banku	74
1.1 Element organizacyjny – osobowość prawna	75
1.2 Element legalistyczny – reglamentacja działalności bankowej	78
1.3 Element funkcjonalny – wykonywanie czynności bankowych	81
1.4 Element biznesowy – obciążanie ryzykiem powierzonych środków	83
2. Monopol bankowy	90
3. Ochrona prawna działalności bankowej	98
4. <i>Outsourcing</i> w działalności bankowej	99
Rozdział 3.	
Tworzenie i organizacja banków	106
1. Licencjonowanie działalności bankowej	106
2. Zrzeszenie, łączenie się i podział banków	113
2.1. Formy zrzeszania	113
2.2. Łączenie, przejęcie banków	117
2.3. Podział banków	118
Rozdział 4.	
Podjęmowanie i prowadzenie bankowej działalności transgranicznej	119
1. Działalność banku krajowego na terenie państwa goszczącego	119
2. Działalność instytucji finansowej na terenie państwa goszczącego	123
3. Działalność instytucji kredytowych i jej oddziałów w Polsce	125
Rozdział 5.	
Czynności bankowe	128
1. Kategorie czynności bankowych	128
2. Czynności bankowe <i>sensu stricto</i>	128
2.1. Przyjmowanie wkładów pieniężnych	129
2.2. Prowadzenie rachunków bankowych	130
2.3. Przeprowadzanie bankowych rozliczeń pieniężnych	136
2.4. Udzielanie kredytów	141
2.5. Udzielanie i potwierdzanie gwarancji bankowych oraz otwieranie i potwierdzanie akredytyw	149
2.6. Emitowanie bankowych papierów wartościowych	152
2.7. Wydawanie instrumentu pieniądza elektronicznego	155
2.8. Wykonywanie innych czynności przewidzianych wyłącznie dla banku w odrębnych ustawach	160
3. Czynności bankowe <i>sensu largo</i>	164
3.1. Udzielanie pożyczek pieniężnych	164
3.2. Operacje czekowe i wekslowe oraz operacje, których przedmiotem są warranty	167

3.3. Wydawanie kart płatniczych	175
3.4. Terminowe operacje finansowe	177
3.5. Nabywanie i zbywanie wierzytelności pieniężnych	180
3.6. Przechowywanie przedmiotów i papierów wartościowych oraz udostępnianie skrytek sejfowych	183
3.7. Prowadzenie skupu i sprzedaży wartości dewizowych	184
3.8. Udzielanie i potwierdzanie poręczeń	184
3.9. Wykonywanie czynności zleconych, związanych z emisją papierów wartościowych	185
3.10. Pośrednictwo w dokonywaniu przekazów pieniężnych oraz rozliczeń w obrocie dewizowym	187
4. Inne działania podejmowane przez banki	187
4.1. Działalność inwestycyjna	187
4.2. Działalność usługowa	190
4.3. Działalność rozliczeniowa	191
4.4. Inne czynności wykonywane na podstawie odrębnych ustaw	192
 Rozdział 6.	
Przywileje bankowe	199
1. Zakres przywilejów bankowych	199
2. Moc prawna dokumentów urzędowych	199
3. Bankowy tytuł egzekucyjny	202
4. Tajemnica bankowa	206
 Rozdział 7.	
Gospodarka finansowa banków	211
1. Fundusze własne	211
1.1. Fundusze podstawowe banku	213
1.2. Fundusze uzupełniające banku	214
1.3. Uprawnienia KNF w zakresie kształtowania funduszy banków	216
2. Normy adekwatności kapitału	216
3. Uwagi końcowe	219
 Rozdział 8.	
Nadzór nad działalnością bankową	222
1. Uwagi wprowadzające	222
2. Zasady wykonywania nadzoru bankowego przed dniem 1 stycznia 2008 r.	223
3. Komisja Nadzoru Finansowego	227
3.1. Skład Komisji Nadzoru Finansowego	227
3.2. Zasady podejmowania decyzji	228
3.3. Zadania Komisji Nadzoru Finansowego	228
4. Zasady wykonywania nadzoru bankowego	230
5. Środki nadzoru bankowego	233
6. Nadzór nad oddziałami instytucji kredytowych	236
7. Nadzór skonsolidowany	239
6. Uwagi końcowe	243

Rozdział 9.

Postępowanie naprawcze, likwidacja i upadłość banku	244
1. Postępowanie naprawcze	244
2. Likwidacja, przejęcie banku	247
3. Upadłość banku	251
Bibliografia	255
Indeks rzeczowy	263

WYKAZ SKRÓTÓW

Źródła prawa

- Konstytucja RP** – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.; sprost. Dz. U. z 2001 r. Nr 28, poz. 319)
- k.k.** – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- k.p.a.** – ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071 z późn. zm.)
- k.p.c.** – ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.)
- k.s.h.** – ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz. U. Nr 94, poz. 1037 z późn. zm.)
- pr. bank.** – ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 z późn. zm.)
- pr. czek.** – ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo czekowe (Dz. U. Nr 37, poz. 283 z późn. zm.)
- pr. dew.** – ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. – Prawo dewizowe (Dz. U. Nr 141, poz. 1178 z późn. zm.)
- pr. spółdz.** – ustawa z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (tekst jedn.: Dz. U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 z późn. zm.)
- pr. up.** – ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. Nr 60, poz. 535 z późn. zm.)
- u.b.f.g.** – ustawa z dnia 14 grudnia 1994 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r. Nr 84, poz. 711)
- u.b.g.k.** – ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o Banku Gospodarstwa Krajowego (Dz. U. Nr 65, poz. 594 z późn. zm.)
- u.e.i.p.** – ustawa z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych (Dz. U. Nr 169, poz. 1385 z późn. zm.)
- u.f.b.s.** – ustawa z dnia 7 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających (Dz. U. Nr 119, poz. 1252 z późn. zm.)
- u.f.i.** – ustawa z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych (Dz. U. Nr 146, poz. 1546 z późn. zm.)
- u.n.r.f.** – ustawa z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym (Dz. U. Nr 157, poz. 1119 z późn. zm.)

- u.n.b.p.** – ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (tekst jedn.: Dz. U. z 2005 r. Nr 1, poz. 2 z późn. zm.)
- u.o.i.f.** – ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz. U. Nr 183, poz. 1538 z późn. zm.)
- u.o.p.** – ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych (Dz. U. Nr 184, poz. 1539 z późn. zm.)
- u.s.d.g.** – ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn.: Dz. U. z 2007 r. Nr 155, poz. 1095 z późn. zm.)

Czasopisma

- BB** – Bezpieczny Bank
- BiK** – Bank i Kredyt
- Biul. SN** – Biuletyn Sądu Najwyższego
- GP** – Gazeta Prawna
- KPP** – Kwartalnik Prawa Prywatnego
- M. Pod.** – Monitor Podatkowy
- M. Praw.** – Monitor Prawniczy
- OSP** – Orzecznictwo Sądów Polskich
- OSNC** – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
- OSPiKA** – Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
- OTK** – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
- PiP** – Państwo i Prawo
- PiŻ** – Prawo i Życie
- PPH** – Przegląd Prawa Handlowego
- Pr. Spółek** – Prawo Spółek
- Pr. Bank.** – Prawo Bankowe
- Prz. Pod.** – Przegląd Podatkowy
- Prz. Sejm.** – Przegląd Sejmowy
- PS** – Przegląd Sądowy
- PUG** – Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
- RPEiS** – Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
- R. Pr.** – Radca Prawny
- Rzeczposp.** – Rzeczpospolita
- St. Praw.** – Studia Prawnicze

Inne skróty

- BGK** – Bank Gospodarstwa Krajowego
- BFG** – Bankowy Fundusz Gwarancyjny
- Dz. U.** – Dziennik Ustaw

Dz. Urz.	– Dziennik Urzędowy
Dz. Urz. NBP	– Dziennik Urzędowy Narodowego Banku Polskiego
EBC	– Europejski Bank Centralny
EIP	– elektroniczne instrumenty płatnicze
GINB	– Generalny Inspektorat Nadzoru Bankowego
KDPW	– Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych
KNB	– Komisja Nadzoru Bankowego
KNF	– Komisja Nadzoru Finansowego
M.P.	– Monitor Polski
NBP	– Narodowy Bank Polski
RPP	– Rada Polityki Pieniężnej
SA	– Sąd Apelacyjny
SKOK	– Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa
SN	– Sąd Najwyższy
tekst jedn.	– tekst jednolity
TK	– Trybunał Konstytucyjny
z późn. zm.	– z późniejszymi zmianami
ZBP	– Związek Banków Polskich

PRZEDMOWA

Niniejsza publikacja zostaje wydana w wyjątkowych uwarunkowaniach gospodarczych i społecznych. Kryzys rynku finansowego, rozpoczęty w Stanach Zjednoczonych w 2008 r., spowodował niekwestionowany wzrost świadomości, co do roli i znaczenia **bankowości** we współczesnych gospodarkach wolnorynkowych. Jak się okazuje, działalność podmiotów wykonujących czynności bankowe ma bardzo duże znaczenie, które implikuje powstanie, zmianę lub ustanie określonych mechanizmów i procesów gospodarczych. Kondycja sektora bankowo-finansowego znamionuje bowiem stan pozostałych gałęzi gospodarki, poprzez fakt, że jest z tymi gałęziami funkcjonalnie powiązana. Wszystko to powoduje, że gruntowna wiedza na temat współczesnej bankowości jako kluczowego obszaru funkcjonowania **nowoczesnego rynku finansowego**, wydaje się być niezmiernie potrzebna. Z tą myślą autorzy niniejszej publikacji, związani z Wydziałem Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, zdecydowali się zebrać, w syntetycznej formule, kluczowe dla współczesnej bankowości pojęcia. Owe pojęcia i instytucje zawarte są w dość spójnym systemie normatywnym, jaki łącznie określany jest **prawem bankowym**. Autorzy, poza przeanalizowaniem dorobku naukowego, a także zebraniem orzeczeń sądów i innych rozstrzygnięć władczych, oraz zapoznaniem się z istniejącymi w literaturze przedmiotu komentarzami, ocenami i wykładnią, skorzystali również z własnych doświadczeń zawodowych oraz dydaktycznych, związanych z tytułowym prawem bankowym. Celem przeprowadzonych przez autorów analiz było w pierwszej kolejności dokonanie **zarysu systemu bankowego w Polsce** wraz ze wskazaniem współwystępowania prawa bankowego publicznego i prawa bankowego prywatnego. **Prawo bankowe publiczne** jest bowiem zespołem norm, adresowanych do banków, określających obowiązki banków jako podmiotów prowadzących działalność reglamentowaną, która to działalność podlega stałemu nadzorowi ostrożnościowemu. Normy te z jednej strony „przymuszają” banki do określonego typu zachowań, zaś z drugiej strony tworzą gwarancje ochrony prawnej dla klientów usług bankowych. Natomiast **prawo bankowe prywatne** należy rozumieć jako zespół norm regulujących bilateralne stosunki prawne pomiędzy bankiem i jego klientem (*inter partes*) na gruncie przede wszystkim prawa zobowiązań oraz szczegółowych regulacji prawa bankowego, które normują przeprowadzanie operacji i transakcji bankowych. Kolejno, autorzy dokonali prezentacji pojęcia **banku komercyjnego** wskazując, że jest to przedsiębiorca *sui generis*, który może oferować swoim klientom szerokie spektrum usług bankowych (bank uniwersalny), jak również może świadczyć jedynie wysoko wykwalifikowane usługi dla określonej grupy klientów (bank specjalistyczny). Przedmiotem analiz stał się także proces **tworzenia i organizacji banków** oraz szczegól-

nie istotny w czasach globalizacji i integracji rynków finansowych aspekt podejmowania i prowadzenia bankowej działalności transgranicznej. Kluczowe z punktu widzenia prawa bankowego prywatnego zagadnienia odnoszą się do dokonywanych przez banki **czynności bankowych** oraz związanych z nimi **przywilejów bankowych**. Natomiast dbałość o bezpieczeństwo banku jako „instytucji zaufania publicznego” zapewniają normy zaliczane do prawa bankowego publicznego, które określają zasady wykonywania **nadzoru bankowego** oraz mechanizmów regulujących **gospodarkę finansową banków**. Skoro analizy dotyczące owego specyficznego przedsiębiorcy, jakim jest bank, rozpoczynają się od wskazania procesu licencjonowania działalności bankowej, czyli od rozpoczęcia jego prawnego „bytu”, to zakończeniem dla tego „bytu” jest ustanie działalności bankowej, które omówione zostało w ramach **postępowania naprawczego, likwidacji i upadłości banku**. Informacje zawarte w niniejszej publikacji zawierają zatem kompendium niezbędnej w odniesieniu do bankowości wiedzy, która z przyczyn wskazanych powyżej, zdaje się mieć bardzo istotne znaczenie utylitarne.

Warszawa, lipiec 2009 r.

*Agnieszka Mikos-Sitek
Piotr Zapadka*

SYSTEM BANKOWY W POLSCE

1. Źródła prawa bankowego

Zagadnienie źródeł prawa bankowego jest związane z kilkoma istotnymi wskazaniem. Po pierwsze, zwrócić należy uwagę na fakt kwalifikowania poszczególnych norm prawa bankowego jako norm należących do zakresu **prawa prywatnego** lub **prawa publicznego**. Zarówno bowiem wśród norm szeroko rozumianego prawa bankowego, jak również w samej ustawie – Prawo bankowe, wskazać można unormowania należące do obydwu kategorii. W literaturze spotyka się różne podejście do kwestii określenia i kwalifikacji przedmiotowych norm, jednak zasadniczo są one kwalifikowane na podstawie dwóch kryteriów, a mianowicie uznaje się, że publiczne prawo bankowe obejmuje przepisy, które zawierają władcze ustalenia ustawodawcy dotyczące banków (np. zasad ich tworzenia, organizacji czy finansowania). Podobny charakter będą więc mieć również unormowania dotyczące centralnego banku państwa, co w tym przypadku odnosi się do jego relacji z innymi organami państwa oraz bankami¹.

W przedmiotowym kontekście normy prawa bankowego mają charakter prywatny wówczas, gdy regulują stosunki prawne banków z ich klientami.

Według drugiego kryterium podziału norm prawa bankowego, charakter normy zależy od charakteru stosunków prawnych kreowanych tymi normami. W tym przypadku, jeżeli stosunki te kształtują się przy zachowaniu równorzędności stron, przepisy regulujące te stosunki należą do zakresu prawa prywatnego, natomiast przepisy regulujące stosunki, w których nie występuje równorzędność stron należą do prawa publicznego².

Należy w tym miejscu zwrócić również uwagę na pogląd, zgodnie z którym poza przepisami prawa prywatnego i publicznego w ustawie – Prawo bankowe wyodrębnić można **przepisy ustrojowego prawa bankowego**, które łączą w sobie zarówno elementy należące do zakresu prawa publicznego, jak

**Prywatne
i publiczne
prawo bankowe**

---

¹ Tak B. Smykla, *Prawo bankowe. Komentarz*, Warszawa 2005, kom. do art. 1; C. Kosikowski, *Publiczne prawo bankowe*, Warszawa 1999, s. 50.

² B. Smykla, *Prawo bankowe...*, kom. do art. 1.

i prywatnego. Do wskazanej kategorii zaliczymy przepisy regulujące organizację banków oraz postępowanie naprawcze, likwidację i upadłość banku³.

Konstytucja RP

W Polsce źródła prawa bankowego wykazują również znaczne zróżnicowanie, jeżeli chodzi o ich rangę prawną. Artykuł 227 Konstytucji RP⁴ reguluje przede wszystkim kwestie związane z podstawowym celem działalności Narodowego Banku Polskiego, jego zadaniami, niezależnością oraz wskazuje na organy wymienionej instytucji. Warto dodać, że obowiązująca od dnia 17 października 1997 r. Konstytucja RP po raz pierwszy ustanowiła bank centralny konstytucyjnym organem państwa, co zdecydowało, że moment jej wejścia w życie ma znaczenie historyczne dla instytucji banku centralnego w Polsce⁵.

Ustawy

W dalszej kolejności wskazać należy na liczne ustawy, które regulują różne aspekty działalności banków, są to w szczególności:

- ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 z późn. zm.) jest podstawowym aktem prawnym w przedmiotowym zakresie. Określa ona zasady prowadzenia działalności bankowej, tworzenia i organizacji banków, oddziałów i przedstawicielstw banków zagranicznych, a także oddziałów instytucji kredytowych oraz zasady sprawowania nadzoru bankowego, postępowania naprawczego, likwidacji i upadłości banków;
- ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (tekst jedn.: Dz. U. z 2005 r. Nr 1, poz. 2 z późn. zm.) określa status prawny centralnego banku państwa, jego cel podstawowy, zadania oraz organizację, podstawy relacji z władzami państwowymi, stosowane instrumenty polityki pieniężnej, zasady gospodarki finansowej;
- ustawa z dnia 14 grudnia 1994 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r. Nr 84, poz. 711) określa: 1) zasady tworzenia i funkcjonowania systemów obowiązkowego i umownego gwarantowania środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych lub należnych z tytułu wierzytelności potwierdzonych dokumentami wystawionymi przez banki, 2) rodzaje działań, które mogą być podejmowane w celu udzielania podmiotom objętym obowiązkowym systemem gwarantowania środków pieniężnych pomocy do wysokości środków gwarantowanych w przypadkach powstania niebezpieczeństwa niewypłacalności, 3) zasady gromadzenia i wykorzystywania informacji o podmiotach objętych systemem gwarantowania;
- ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o Banku Gospodarstwa Krajowego (Dz. U. Nr 65, poz. 594 z późn. zm.) określa zadania, zakres działalności oraz organizację Banku Gospodarstwa Krajowego;

---

³ Zob. W. Góralczyk (w:) *Prawo bankowe. Komentarz*, pod red. E. Fojcik-Mastalskiej, Warszawa 1999, s. 13.

⁴ Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

⁵ Zob. A.M. Mikos, *Droga pieniądza (w:) Droga jako przestrzeń ludzka*, pod red. A. Drożdża i G. Witaszka, Lublin 2002, s. 297; szerzej C. Kosikowski, *Gospodarka i finanse publiczne w nowej Konstytucji*, PiP 1997, z. 11–12, s. 148–162 (zob. w szczególności s. 161).

- ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o listach zastawnych i bankach hipotecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2003 r. Nr 99, poz. 919 z późn. zm.) reguluje zasady emisji, zbywania, nabywania, wykupu i zabezpieczenia listów zastawnych oraz zasady tworzenia, organizacji, działalności i szczególnego nadzoru nad bankami hipotecznymi;
- ustawa z dnia 14 grudnia 1995 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz. U. z 1996 r. Nr 1, poz. 2 z późn. zm.) określa zasady tworzenia, organizacji i działalności spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych oraz Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej;
- ustawa z dnia 7 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających (Dz. U. Nr 119, poz. 1252 z późn. zm.) określa zasady organizacji, działalności oraz zrzeszania się banków spółdzielczych, a także działalności oraz zrzeszania się banków zrzeszających banki spółdzielcze;
- ustawa z dnia 14 czerwca 1996 r. o łączeniu i grupowaniu niektórych banków w formie spółki akcyjnej (Dz. U. Nr 90, poz. 406 z późn. zm.) reguluje zasady grupowania i łączenia się niektórych banków w formie spółki akcyjnej – z zastrzeżeniem, że przepisy niniejszej ustawy stosuje się do banków w formie spółki akcyjnej, których kapitał akcyjny należy w całości do: Skarbu Państwa, banku państwowego, przedsiębiorstwa państwowego oraz spółki akcyjnej, której kapitał akcyjny należy do Skarbu Państwa;
- ustawa z dnia 3 lutego 1993 r. o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 18, poz. 82 z późn. zm.) reguluje bankowe postępowanie ugodowe, publiczną sprzedaż wierzytelności bankowych, przekazywanie środków na powiększenie funduszy własnych banków państwowych oraz banków, w których Skarb Państwa posiada więcej niż 50% akcji lub udziałów;
- ustawa z dnia 20 lipca 2001 r. o kredycie konsumenckim (Dz. U. Nr 100, poz. 1081 z późn. zm.) reguluje zasady i tryb zawierania umów o kredyt konsumencki, zasady ochrony konsumenta, który zawarł umowę o kredyt konsumencki oraz obowiązki przedsiębiorcy, który udzielił kredytu konsumenckiego;
- ustawa z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych (Dz. U. Nr 169, poz. 1385 z późn. zm.) określa zasady wydawania i używania elektronicznych instrumentów płatniczych, w tym instrumentów pieniądza elektronicznego, prawa i obowiązki stron umów o elektroniczne instrumenty płatnicze oraz zasady tworzenia, organizacji, działalności oraz nadzoru, a także likwidacji instytucji pieniądza elektronicznego. Przepisów niniejszej ustawy nie stosuje się jednak do elektronicznych instrumentów płatniczych używanych przez banki w celu realizowania wzajemnych płatności w międzybankowych systemach rozliczeniowych. Artykuł 1 ust. 3 u.e.i.p. precyzuje, że w sytuacji jeżeli wydawca kart płatniczych jest jednocześnie ich akceptantem i umowa nie przewiduje możliwości akceptacji tych kart poza własną

siecią wydawcy, przepisy ustawy stosuje się tylko w zakresie ochrony posiadacza i wykonywania obowiązków informacyjnych wobec Narodowego Banku Polskiego;

- ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu (tekst jedn.: Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1505 z późn. zm.) określa zasady oraz tryb przeciwdziałania wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł, przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu oraz obowiązki podmiotów uczestniczących w obrocie finansowym w zakresie gromadzenia i przekazywania informacji;
- ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami (Dz. U. Nr 123, poz. 1351 z późn. zm.) określa zasadę ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasady nadzoru nad tymi systemami, reguluje postępowanie takich uczestników systemów płatności, jak: Narodowy Bank Polski, bank centralny innego państwa, bank krajowy, oddział banku zagranicznego oraz instytucja kredytowa, spółdzielcza kasa oszczędnościowo-kredytowa oraz Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa;
- ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. – Prawo dewizowe (Dz. U. Nr 141, poz. 1178 z późn. zm.) określa obrót dewizowy z zagranicą oraz obrót wartościami dewizowymi w kraju, a także działalność gospodarczą w zakresie kupna i sprzedaży wartości dewizowych oraz pośrednictwa w ich kupnie i sprzedaży;
- ustawa z dnia 25 maja 2001 r. o skutkach wprowadzenia w niektórych państwach członkowskich Unii Europejskiej wspólnej waluty euro (Dz. U. Nr 63, poz. 640 z późn. zm.) określa skutki dla polskiego porządku prawnego wprowadzenia w państwach członkowskich Unii Europejskiej, należących do Unii Gospodarczej i Walutowej, wspólnej waluty euro, w tym zasady wymiany banknotów i monet nominowanych w walutach narodowych tych państw na banknoty i monety nominowane w euro.

Oprócz powyżej wymienionych ustaw wskazać można wiele innych, które mają różny zakres przedmiotowy, jednak w określonych kwestiach odnoszą się do banków. Wskazać tu należy w szczególności:

- ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.), który reguluje np. zasady ogólne zaciągania zobowiązań oraz charakteryzuje poszczególne typy umów;
- ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz. U. Nr 94, poz. 1037 z późn. zm.), którego przepisy odnoszą się do banków w zakresie takich zagadnień, jak: powstanie, organizacja, funkcjonowanie i rozwiązanie spółek handlowych;

- ustawa z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (tekst jedn.: Dz. U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 z późn. zm.) określa zasady tworzenia, organizacji i funkcjonowania spółdzielni – co dotyczy również banków spółdzielczych;
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz. U. Nr 183, poz. 1538 z późn. zm.) reguluje zasady, tryb i warunki podejmowania i prowadzenia działalności w zakresie obrotu papierami wartościowymi i innymi instrumentami finansowymi, prawa i obowiązki podmiotów uczestniczących w tym obrocie oraz wykonywanie nadzoru w tym zakresie;
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych (Dz. U. Nr 184, poz. 1539 z późn. zm.) reguluje: zasady i warunki dokonywania oferty publicznej papierów wartościowych oraz ubiegania się o dopuszczanie papierów wartościowych lub innych instrumentów finansowych do obrotu na rynku regulowanym, obowiązki emitentów papierów wartościowych i innych podmiotów uczestniczących w obrocie tymi papierami wartościowymi lub innymi instrumentami finansowymi oraz skutki uzyskania statusu spółki publicznej oraz szczególne prawa i obowiązki związane z posiadaniem i obrotem akcjami takich spółek;
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o nadzorze nad rynkiem kapitałowym (Dz. U. Nr 183, poz. 1537 z późn. zm.) określa organizację oraz tryb wykonywania nadzoru nad rynkiem kapitałowym;
- ustawa z dnia 2 kwietnia 2004 r. o niektórych zabezpieczeniach finansowych (Dz. U. Nr 91, poz. 871 z późn. zm.) reguluje zasady ustanawiania i wykonywania zabezpieczeń na środkach pieniężnych lub instrumentach finansowych (zabezpieczenia finansowe) wierzytelności pieniężnych lub wierzytelności, w których świadczenie polega na dostarczeniu instrumentów finansowych (wierzytelności finansowe), w tym wierzytelności przyszłych, zależnych od terminu lub warunku albo okresowych, a także zasady zaspokajania się z tych zabezpieczeń;
- ustawa z dnia 8 maja 1997 r. o poręczeniach i gwarancjach udzielanych przez Skarb Państwa oraz niektóre osoby prawne (tekst jedn.: Dz. U. z 2003 r. Nr 174, poz. 1689 z późn. zm.) reguluje zasady, ogólne warunki i tryb: udzielania poręczeń i gwarancji przez Skarb Państwa, tworzenia zasobu majątkowego Skarbu Państwa oraz wykonywania zobowiązań z tych tytułów, udzielania poręczeń i gwarancji przez niektóre osoby prawne oraz udzielania przez Bank Gospodarstwa Krajowego poręczeń i gwarancji ze środków Krajowego Funduszu Poręczeń Kredytowych.

Zgodnie z powyższym można wskazać na jeszcze jedną istotną cechę źródeł prawa bankowego – ich wielość. Dodać również należy, że zamieszczona powyżej lista aktów prawnych nie ma charakteru wyczerpującego. Wyliczenie to zawiera kluczowe akty prawne, natomiast w drugiej ich gru-

Pozostałe źródła

pie wyliczenie ma charakter przykładowy. Mówiąc o cesze wielości aktów prawych, wspomnieć również wypada o licznych aktach wykonawczych do wspomnianych ustaw oraz aktach, które wydawać mogą również organy NBP oraz KNF (uchwały i zarządzenia), jak również o ogólnych warunkach umów i regulaminach bankowych. Pamiętać należy także o dyrektywach bankowych UE, które miały istotny wpływ na obecny kształt polskiego ustawodawstwa bankowego⁶.

2. Struktura systemu bankowego

2.1. Uwagi wprowadzające

Pojęcie systemu bankowego

Zaznaczyć należy, że nie ma definicji „systemu bankowego” w ujęciu normatywnym. W doktrynie natomiast przyjmowano, że system bankowy danego państwa to ogół banków funkcjonujących w danym czasie i na określonym terytorium, których zakres działalności uregulowany jest w przepisach prawa bankowego danego państwa. Słuszne natomiast są uwagi Z. Ofiarskiego, który stwierdza, że takie rozumienie systemu bankowego może okazać się niewystarczające, ponieważ zbyt wąsko ujmuje ono funkcjonowanie banków – biorąc pod uwagę dynamiczny rozwój różnych form działalności bankowej oraz jej umiędzynarodowienie w okresie ostatnich dwudziestu lat. Klasyczna działalność bankowa jest dziś bowiem łączona z inną działalnością, np. ubezpieczeniową, maklerską, w zakresie usług doradztwa finansowego, inwestycyjną na rynku kapitałowym. Ponadto wykracza ona poza obszar jednego państwa⁷. W związku z powyższym w opracowaniach z ostatnich lat obserwuje się bardziej kompleksowe definiowanie systemu bankowego. I tak np. W. Baka podaje, że system bankowy to ogół jednostek organizacyjnych, które zajmują się działalnością bankową w kraju, a także cele, reguły i procedury, według których jest ona wykonywana oraz wzajemne więzi między nimi⁸. C. Kosikowski podaje natomiast, że pojęcie systemu bankowego kojarzy się zwykle ze strukturą aparatu bankowego, jego organizacją oraz zadaniami i zasadami działania banków. Przyjmuje się też, że system bankowy jest to ogół banków komercyjnych dopuszczonych do działania w państwie, zadania ustawowe przypisane poszczególnym rodzajom banków, związki między nimi, bank centralny, jego zadania, a także związki między bankiem centralnym a bankami komercyjnymi⁹. Według W.L. Jaworskiego, system bankowy obejmuje całokształt instytucji bankowych, a także normy określające wzajemne powiązania i stosunki z otocze-

⁶ Szerzej zob. Z. Ofiarski, *Prawo bankowe*, Warszawa 2008, s. 23 i n. Zob. również B. Smykla, *Prawo...*, kom. do art. 1; L. Mazur, *Prawo bankowe. Komentarz*, Warszawa 2008, kom. do art. 1.

⁷ Zob. Z. Ofiarski, *Prawo...*, s. 13 oraz cytowaną tam literaturę.

⁸ W. Baka, *Bankowość centralna. Funkcje. Metody. Organizacja*, Warszawa 2001, s. 27.

⁹ Zob. C. Kosikowski (w:) *Finanse publiczne i prawo finansowe*, pod. red. C. Kosikowskiego i E. Ruśkowskiego, Warszawa 2006, s. 227 oraz cytowaną tam literaturę.

niem. Autor ten podkreśla jednak, że o systemie bankowym można jednak mówić dopiero wówczas, gdy rozwój banków a także rynków finansowych, pozwoli na ustalenie zasad struktury tego systemu. Dlatego też dopiero powstanie wielopoziomowego układu, złożonego z banku centralnego (emisyjnego) i banków komercyjnych, jest uznawane za podstawę do określenia się systemu bankowego¹⁰.

2.2. Dwupoziomowość systemu bankowego. Bank centralny

Dwupoziomowość systemu bankowego to współcześnie jedna z cech wynikająca z fundamentalnych zasad gospodarki pieniężno-rynkowej. W systemie tym poziom pierwszy to centralny bank państwa, drugi – to ogół banków komercyjnych. Jednak dwupoziomowy system bankowy, w kształcie, w jakim funkcjonuje on obecnie, to wynik wieloletniej ewolucji w dziedzinie bankowości i w zakresie zasad, na jakich działają wszystkie tworzące ten system podmioty.

Powstanie pierwszych banków emisyjnych należy wiązać z faktem pojawienia się pieniądza papierowego. Na przełomie XVII i XVIII wieku zaczęła kształtować się praktyka stosowania kwitów depozytowych, które były wystawiane przez banki handlowe w zamian za zdeponowany kruszec bądź monety. Kwity te służyły regulowaniu płatności między kupcami oraz wprowadziły znaczne ułatwienia w zakresie rozliczeń. Ponieważ banknoty (kwity depozytowe banków) były wystawiane przez podmioty cieszące się zaufaniem, chętnie przyjmowano je w zamian za usługę lub towar. Dodać należy, że kwity depozytowe były traktowane jako pełnowartościowy pieniądz, ponieważ ich wystawca dawał gwarancję niczym nieograniczonej wymiennalności banknotu na złoto. Bezpośrednią konsekwencją takiego stanu rzeczy było coraz częstsze wykorzystywanie banknotu w obrocie handlowym – tym bardziej, że szybki rozwój stosunków towarowo-pieniężnych powodował wówczas wzrost zapotrzebowania na pieniądz. Z czasem banki coraz częściej zaczęły stosować praktyki polegające na odstępowaniu od zasady utrzymywania w skarbcu pełnego pokrycia w kruszcu dla emitowanych banknotów. Zakładano bowiem, że w określonym czasie tylko część depozytariuszy zgłasza się do banku celem dokonania wymiany. Dostrzeżono – w związku z powyższym – że banki (bez nadmiernego ryzyka niewypłacalności) mogą emitować więcej banknotów, niż wynikałoby to z posiadanych przez nie zasobów pełnowartościowego pieniądza. W konsekwencji, ze wskazanej możliwości zaczęto korzystać często i na szeroką skalę. Pozytywnym tego skutkiem był szybki rozwój gospodarki, któremu jednak towarzy-

Dwupoziomowość systemu bankowego

Bank centralny

---

¹⁰ W.L. Jaworski (w:) M. Iwanicz-Drozdowska, W.L. Jaworski, Z. Zawadzka, *Bankowość. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 2008, s. 20. Zob. również B. Pietrzak, Z. Polański, B. Woźniak i inni, *System finansowy w Polsce*, t. 1, Warszawa 2008, s. 69 i n.

szyły tendencje do nadmiernej emisji banknotów, wykraczającej zdecydowanie poza dopuszczalne granice. Stawało się to powodem niewypłacalności banków i bankructwa, a w dalszej kolejności powodowało spadek zaufania do banków. Z czasem skutkiem występujących problemów były również istotne zakłócenia w gospodarce. Biorąc pod uwagę skalę zjawiska – coraz częściej domagano się zapewnienia ładu w systemie pieniężnym, który miał funkcjonować z zachowaniem zasad bezpieczeństwa i stabilności.

W zaistniałej sytuacji władze poszczególnych państw coraz częściej zaczęły angażować się w przedmiotowym zakresie. Wynikało to oczywiście z konieczności szybkiego rozwiązania zarysowanych powyżej problemów, a w dalszej kolejności upatrywano w tym również znacznych korzyści dla samego państwa. Rozpoczęto działania mające na celu ograniczenie swobody emisji. Odbywało się to w dwojaki sposób – albo poprzez ustalanie górnego pułapu emisji, albo przez nakładanie na banki obowiązku przestrzegania określonej relacji między wielkością emisji a wartością zdeponowanych kruszców i monet. Kolejne zmiany zmierzały do zdecydowanego zmniejszenia liczby banków uprawnionych do emitowania banknotów. Z czasem prawo emisji leżało w kompetencji jednego tylko banku. Nastąpiło wyodrębnienie banku emisyjnego spośród ogółu banków i jednocześnie zapoczątkowało proces rozwoju bankowości centralnej i dwupoziomowego systemu bankowego.

Według powyższego widać, że włączenie do obiegu banknotu miało bezpośredni wpływ na rozwój bankowości emisyjnej, a w konsekwencji na fakt powstania instytucji banku centralnego. Tak właśnie powołano do życia pierwsze banki emisyjne. Bank Polski – utworzony w 1828 r. – był ósmym z kolei bankiem nowego typu (bankiem emisyjnym) – po Banku Szwecji (pierwszym banku emisyjnym utworzonym w 1668 r.), Banku Anglii (1694 r.), Banku Francji (1800 r.), Banku Holandii (1814 r.), Narodowym Banku Austrii (1817 r.), Banku Norweskim (1817 r.) i Narodowym Banku Danii (1818 r.).

Od momentu powołania do życia pierwszych banków emisyjnych do chwili obecnej funkcje banku centralnego zmieniły się w znaczący sposób i współcześnie kształtują się one zupełnie inaczej. Pierwotnie bowiem były związane przede wszystkim z działalnością emisyjną, udzielaniem pożyczek na pokrycie potrzeb państwa oraz z prowadzeniem obsługi bankowej władz państwa.

W okresie wieloletnich przemian obserwujemy wzrost znaczenia instytucji centralnego banku państwa. Wiąże się to z szeroko zarysowanymi zmianami w zakresie jego kompetencji i podstawowych funkcji, istotnym wpływem na rozwój gospodarki i coraz częściej podnoszoną kwestią niezależności w relacjach z innymi organami państwa.

Współcześnie funkcje banku centralnego ukształtowane są inaczej a w szczególności należy zwrócić uwagę na ich szeroki zakres. Z drugiej strony nie wykraczają one jednak poza te, które ukształtowały się na poszczególnych etapach funkcjonowania i rozwoju bankowości centralnej, czyli funkcję: banku emisyjnego, banku państwa i banku banków. Nato-

miast naczelnym celem działalności współczesnego banku centralnego jest zapewnienie stabilności pieniądza narodowego.

Ponadto rola banku centralnego staje się w chwili obecnej coraz bardziej ponadnarodowa. Szeroka współpraca pomiędzy bankami centralnymi poszczególnych państw w Europie znalazła swoje odzwierciedlenie – najpierw w utworzeniu z dniem 1 stycznia 1999 r. Unii Ekonomicznej i Mone- tarnej oraz Europejskiego Systemu Banków Centralnych i Europejskiego Banku Centralnego, który analogicznie do centralnych banków narodowych dbać ma o stabilność wspólnej waluty – euro¹¹.

2.3. Rodzaje banków

Biorąc pod uwagę dwupoziomowość systemu bankowego na wstępie należy wskazać na dwie kategorie banków, a mianowicie **bank centralny** oraz **banki komercyjne**. W tym miejscu zajmiemy się drugą z wymienionych kategorii¹².

Definicja legalna banku wynika z art. 2 pr. bank., zgodnie z którym bank to osoba prawna utworzona zgodnie z przepisami ustaw, działająca na podstawie zezwoleń uprawniających do wykonywania czynności banko- wych obciążających ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym¹³.

Poszczególne kategorie banków można różnie klasyfikować – w zależ- ności od przyjętego kryterium. Biorąc pod uwagę zakres i charakter świad- czonych usług można wymienić m.in. **banki depozytowo-kredytowe** oraz **banki inwestycyjne**. W państwach europejskich jednak dominują **banki uniwersalne**, które wykonują usługi bankowe związane zarówno z działal- nością depozytowo-kredytową (np. prowadzenie rachunków bankowych, udzielanie kredytów, dokonywanie rozliczeń pieniężnych) jak również wykonują czynności typowe dla bankowości inwestycyjnej (np. operacje na rynku papierów wartościowych, zarządzanie funduszami, doradztwo finan- sowe). Polski system bankowy również opiera się na zasadach bankowości uniwersalnej¹⁴.

Biorąc pod uwagę przepisy ustawy – Prawo bankowe, za kryterium klasyfikacji banków można przyjąć również **siedzibę banku**. Zgodnie z tym kryterium wyróżnimy **bank krajowy**, czyli bank mający siedzibę na teryto- rium Rzeczypospolitej oraz **bank zagraniczny** mający siedzibę poza grani- cami Rzeczypospolitej Polskiej, na terytorium państwa niebędącego człon- kiem Unii Europejskiej (art. 4 ust. 1 pkt 1 i 2 pr. bank.).

**Bank centralny,
banki komercyjne**

**Definicja legalna
banku**

**Banki depozyto-
wo-kredytowe,
inwestycyjne
oraz uniwersalne**

**Bank krajowy,
bank zagraniczny**

¹¹ Zob. A. Mikos, *Ustrojowa pozycja banku centralnego w Polsce*, Warszawa 2006.

¹² Bank centralny zob. pkt 2.2. oraz pkt 3. niniejszego rozdziału.

¹³ Dokładna analiza pojęcia zob. rozdz. 2 niniejszego opracowania.

¹⁴ W.L. Jaworski (w.): M. Iwanicz-Drozdowska, W.L. Jaworski, Z. Zawadzka, *Bankowość...*, s. 30–33; M. Zaleska (w.): *Współczesna bankowość*, pod red. M. Zaleskiej, t. I, Warszawa 2007, s. 26–27 oraz s. 127 i n.; W. Baka, *Bankowość centralna...*, s. 28–29.

W Polsce – zgodnie z przepisami ustawy – Prawo bankowe, banki mogą działać w następujących formach:

- banku państwowego (art. 14 i n. pr. bank.),
- banku spółdzielczego (art. 20 pr. bank.),
- banku w formie spółki akcyjnej (art. 21 i n. pr. bank.).

Bank państwowy

Bank państwowy może być utworzony przez Radę Ministrów – na wniosek Ministra Skarbu Państwa zaopiniowany przez Komisję Nadzoru Finansowego. Powyższa decyzja Rady Ministrów jest podejmowana w drodze rozporządzenia. W tym samym trybie następuje likwidacja banku państwowego, z wyjątkiem sytuacji kiedy po upływie 6 miesięcy od daty nadzwyczajnego walnego zgromadzenia, strata banku przekracza połowę funduszy własnych, KNF może wówczas podjąć decyzję o wystąpieniu do Rady Ministrów z wnioskiem o likwidację banku (art. 147 ust. 1 pkt 3 pr. bank.). Rozporządzenie Rady Ministrów o utworzeniu banku państwowego określa nazwę, siedzibę, przedmiot i zakres działania banku, jego fundusze statutowe, w tym środki wydzielone z majątku Skarbu Państwa, które stają się majątkiem banku. Ponadto bank państwowy nie podlega wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego.

Organami banku państwowego są rada nadzorcza i zarząd. Członkowie zarządów lub rad nadzorczych nie mogą zajmować się działalnością konkurencyjną. W szczególności nie mogą być członkami zarządu lub rady nadzorczej innego banku, chyba że bank państwowy jest jego akcjonariuszem. Rada nadzorcza jest powoływana na okres 3 lat spośród osób posiadających odpowiednie kwalifikacje z zakresu finansów. Przewodniczącemu rady nadzorczej powołuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek Ministra Skarbu Państwa. Natomiast członkowie rady są powoływani przez Ministra Skarbu Państwa spośród osób niebędących członkami zarządu tego banku. Odwołanie członków rady następuje w takim samym trybie, w jakim zostali powołani. Co do zarządu – jego prezesa powołuje i odwołuje rada nadzorcza. Pozostałych zaś członków zarządu powołuje i odwołuje rada nadzorcza, na wniosek prezesa zarządu banku. Dodać należy, że powołanie prezesa zarządu oraz jednego członka zarządu następuje za zgodą KNF. Rada nadzorcza banku państwowego sprawuje nadzór nad jego działalnością, zatwierdza przedstawione przez zarząd sprawozdanie finansowe oraz podział zysku i sposób pokrycia strat, a także przyjmuje sprawozdania z działalności banku, kieruje do zarządu banku zalecenia oraz może zawieszać w czynnościach członków zarządu. Zarząd banku rozpatruje sprawy dotyczące działalności banku oraz podejmuje w tych sprawach uchwały, których wykonanie zapewnia prezes zarządu banku. Rada nadzorcza może uchylić uchwałę zarządu banku w razie stwierdzenia jej niezgodności z przepisami prawa lub statutem banku. Prezes zarządu banku państwowego reprezentuje bank, przewodniczy zarządowi banku oraz organizuje działalność banku.

Znaczenie w odniesieniu do zasad funkcjonowania banku państwowego ma jego statut, który określa szczegółowy zakres działania rady nadzorczej

i zarządu oraz osoby uprawnione do reprezentowania banku. Uprawnienia w zakresie nadania statutu bankowi państwowemu posiada Minister Skarbu Państwa, który działa w tym przypadku w porozumieniu z Ministrem Finansów oraz po zasięgnięciu opinii KNF. Przedmiotowa decyzja podejmowana jest w drodze rozporządzenia (art. 2, 12, 14–19 pr. bank.).

Zgodnie z przepisami ustawy – Prawo bankowe, bank państwowy może być przekształcony tylko w bank w formie spółki akcyjnej. W tym przypadku Rada Ministrów na wniosek Ministra właściwego do spraw Skarbu Państwa i po zasięgnięciu opinii KNF przekształca bank państwowy w spółkę akcyjną z udziałem Skarbu Państwa. Określa również, w jakim zakresie majątek banku państwowego zostanie wniesiony do spółki akcyjnej na pokrycie kapitału akcyjnego, w jakim zaś nastąpi zbycie tego majątku tworzonej spółce z udziałem Skarbu Państwa. Decyzja powyższa jest podejmowana w drodze rozporządzenia. Dodać należy, że przekształcenie banku państwowego w spółkę akcyjną nie powoduje zmian w zakresie zawartych przez bank umów i uprawnień z tytułu decyzji administracyjnych. Przekształcenie następuje na podstawie bilansu sporządzonego na dzień przekształcenia. Z tym dniem bank w formie spółki akcyjnej wchodzi we wszystkie prawa i obowiązki przekształcanego banku państwowego. Ponadto w dniu uzyskania osobowości prawnej przez bank w formie spółki akcyjnej, bank państwowy ulega likwidacji, a jego organy ulegają rozwiązaniu (art. 43 i n. pr. bank.).

Dodać należy, że bank państwowy jest bankiem o szczególnym charakterze ze względu na to, iż obok działalności komercyjnej prowadzi on z reguły działalność zleconą przez państwo.

Do banków o charakterze państwowym zalicza się także pośrednio banki, w których państwo ma kontrolny pakiet akcji, mając przy tym wpływ na podejmowanie w nim decyzji. Do tej grupy banków w Polsce zaliczyć można PKO BP S.A. czy Bank Ochrony Środowiska¹⁵.

Przykładem banku państwowego jest **Bank Gospodarstwa Krajowego**. Został on utworzony na mocy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 30 maja 1924 r. o połączeniu (fuzji) Państwowych Instytucji Kredytowych w Bank Gospodarstwa Krajowego (Dz. U. Nr 46, poz. 477; tekst jedn.: Dz. U. z 1936 r. Nr 59, poz. 438 z późn. zm.). Obecnie natomiast działa na podstawie ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o Banku Gospodarstwa Krajowego (Dz. U. Nr 65, poz. 594 z późn. zm.). Siedzibą tego banku jest miasto stołeczne Warszawa.

Bank Gospodarstwa Krajowego działa na podstawie **statutu**¹⁶, który nadaje mu (w drodze rozporządzenia) Minister właściwy do spraw Skarbu Państwa w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw instytucji finansowych, po zasięgnięciu opinii Komisji Nadzoru Finansowego. Minister właściwy do spraw Skarbu Państwa, nadając statut BGK, zasięga również opinii

**Bank
Gospodarstwa
Krajowego**

¹⁵ Zob. M. Zaleska (w:) *Współczesna...*, s. 28.

¹⁶ Rozporządzenie Ministra Skarbu Państwa z dnia 27 sierpnia 2003 r. w sprawie nadania statutu Bankowi Gospodarstwa Krajowego (Dz. U. Nr 156, poz. 1526 z późn. zm.).

ministrów właściwych ze względu na nadzór nad funduszami utworzonymi, powierzonymi lub przekazanymi BGK na podstawie odrębnych ustaw (art. 2 ust. 3 i 4 u.b.g.k.).

Zgodnie z art. 4 u.b.g.k. do podstawowych celów działalności BGK należy wspieranie rządowych programów społeczno-gospodarczych oraz programów samorządności lokalnej i rozwoju regionalnego, obejmujących w szczególności projekty:

- 1) realizowane z wykorzystaniem środków pochodzących z funduszy Unii Europejskiej,
- 2) infrastrukturalne,
- 3) związane z rozwojem sektora małych i średnich przedsiębiorstw,
– w tym realizowane z wykorzystaniem środków publicznych¹⁷.

Organami BGK są Rada Nadzorcza i Zarząd.

Rada Nadzorcza BGK składa się z przewodniczącego oraz od 8 do 12 członków, powoływanych na okres 4 lat spośród osób posiadających odpowiednie kwalifikacje z zakresu finansów. Przewodniczącego i członków Rady Nadzorczej powołuje minister właściwy do spraw instytucji finansowych, po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw Skarbu Państwa, spośród osób niebędących członkami Zarządu. Podobnie przewodniczącego i członków Rady Nadzorczej odwołuje minister właściwy do spraw instytucji finansowych. W skład Rady Nadzorczej wchodzi: przedstawiciel ministra właściwego do spraw Skarbu Państwa, przedstawiciel ministra właściwego do spraw gospodarki, przedstawiciel ministra właściwego do spraw budownictwa, gospodarki przestrzennej i mieszkaniowej, przedstawiciel ministra właściwego do spraw transportu oraz przedstawiciel ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego.

Mandat członka Rady Nadzorczej wygasa z upływem kadencji, co następuje wskutek śmierci, rezygnacji albo odwołania go ze składu Rady Nadzorczej. W przypadku wygaśnięcia mandatu w trakcie trwania kadencji Rady Nadzorczej powołuje się nowego członka na okres do końca jej kadencji. Natomiast po upływie kadencji Rady Nadzorczej, jej członkowie są zobowiązani do pełnienia swoich obowiązków do dnia powołania nowej Rady Nadzorczej.

Do zadań Rady Nadzorczej należy w szczególności:

- 1) sprawowanie nadzoru nad działalnością BGK,
- 2) opracowywanie i udzielanie Zarządowi wytycznych dotyczących działalności BGK,
- 3) czuwanie nad zgodnością działalności Zarządu z przepisami prawa i statutem oraz wytycznymi dotyczącymi działalności BGK,
- 4) uchwalanie rocznego planu finansowo-rzeczowego BGK,
- 5) zatwierdzanie przedstawionego przez Zarząd sprawozdania finansowego,

---

¹⁷ Szerzej zadania BGK zob. art. 5 i 6 u.b.g.k.

- 6) zatwierdzanie podziału zysku i sposobu pokrycia strat,
- 7) przyjmowanie sprawozdania z działalności BGK.

Rada Nadzorcza posiada również uprawnienia do uchylania uchwał Zarządu, które są niezgodne z przepisami prawa lub statutem BGK oraz wytycznymi dotyczącymi działalności BGK (art. 9 u.b.g.k.).

Dodać należy, że w uzasadnionych przypadkach minister właściwy do spraw instytucji finansowych może udzielać Radzie Nadzorczej wiążących zaleceń w zakresie realizacji rządowych programów oraz zadań z wykorzystaniem środków publicznych, zgodnie z aktualną polityką społeczno-gospodarczą państwa.

Zarząd natomiast kieruje działalnością BGK. Składa się on z nie mniej niż 3 i nie więcej niż 7 osób, w tym prezesa, wiceprezesa – pierwszego zastępcy prezesa i wiceprezesów. Liczbę wiceprezesów i członków Zarządu określa Rada Nadzorcza. Prezesa Zarządu powołuje Rada Nadzorcza na wniosek ministra właściwego do spraw instytucji finansowych. Wiceprezesa – pierwszego zastępcę prezesa powołuje Rada Nadzorcza, na wniosek ministra właściwego do spraw transportu, a wiceprezesów i pozostałych członków Zarządu powołuje Rada Nadzorcza, na wniosek prezesa Zarządu. Powołanie prezesa Zarządu i jednego członka Zarządu następuje za zgodą Komisji Nadzoru Finansowego.

Kadencja członków Zarządu trwa 5 lat, po upływie której członkowie Zarządu są zobowiązani do pełnienia swoich obowiązków do dnia powołania nowego Zarządu.

Rada Nadzorcza może – z ważnych powodów – zawiesić w czynnościach poszczególnych lub wszystkich członków Zarządu. Okres zawieszenia nie może być dłuższy niż 3 miesiące. W okresie tym członek Zarządu otrzymuje połowę przysługującego mu wynagrodzenia.

Rada Nadzorcza może również delegować członków Rady Nadzorczej do wykonywania czynności członków Zarządu:

- 1) którzy zostali odwołani, złożyli rezygnację albo z innych przyczyn nie mogą sprawować swoich czynności,
- 2) jeżeli uzna takie działanie za niezbędne w celu ostrożnego i stabilnego zarządzania bankiem.

Okres delegowania może być dłuższy niż 3 miesiące i w okresie tym mandat członka Rady Nadzorczej ulega zawieszeniu.

Mandat członka Zarządu wygasa z upływem kadencji, wskutek śmierci, rezygnacji albo odwołania go ze składu Zarządu. W przypadku wygaśnięcia mandatu w trakcie trwania kadencji Zarządu, powołuje się nowego członka na okres do końca tej kadencji.

Bank spółdzielczy to bank będący spółdzielnią. Zgodnie z przepisami ustawy – Prawo bankowe, założycielami banku spółdzielczego mogą być tylko osoby fizyczne w liczbie wymaganej dla założenia spółdzielni – czyli w tym przypadku nie mniej niż 10 osób (art. 13 ust. 2 pr. bank., art. 6 § 2 pr. spółdz.).

Bank spółdzielczy

Organami banku spółdzielczego są: rada nadzorcza i zarząd. Rada nadzorcza składa się co najmniej z pięciu osób będących członkami tego banku. Udział pracowników banku będących jego członkami nie może przekroczyć 1/5 składu rady nadzorczej, z zastrzeżeniem jednak, że osoby zajmujące w banku kierownicze stanowiska nie mogą być członkami rady nadzorczej. Zarząd banku spółdzielczego składa się co najmniej z trzech osób. Nie mniej niż dwóch członków zarządu – w tym prezes zarządu banku spółdzielczego – powinni posiadać kwalifikacje oraz doświadczenie zawodowe, które dawać ma rękojmię prowadzenia działalności banku z zachowaniem bezpieczeństwa wkładów i lokat w nim zgromadzonych. Osoby te powinny też pozostawać w stosunku pracy z bankiem, związanym z pełnioną funkcją. Prezesa zarządu banku spółdzielczego powołuje i odwołuje rada nadzorcza, z zastrzeżeniem jednak, że powołanie następuje za zgodą KNF. Z wnioskiem w tym przypadku występuje rada nadzorcza. Pozostali członkowie zarządu banku spółdzielczego są powoływani i odwoływani przez radę nadzorczą. Powołanie takie następuje na wniosek prezesa zarządu banku (art. 11–12 u.f.b.s.).

Statut banku spółdzielczego pod rygorem nieważności powinien być sporządzony w formie aktu notarialnego (art. 20 ust. 2 pr. bank). Banki spółdzielcze, tak jak banki w formie spółki akcyjnej – mogą być utworzone po uzyskaniu zezwolenia Komisji Nadzoru Finansowego. W przedmiotowym zakresie powinien być złożony do KNF wniosek o wydanie zezwolenia na utworzenie banku, który powinien zawierać:

- 1) określenie nazwy i siedziby banku,
- 2) określenie czynności bankowych, do wykonywania których bank ma być upoważniony, oraz dane o przedmiocie i zakresie zamierzonej działalności,
- 3) dane dotyczące:
  - a) założycieli i osób przewidzianych do objęcia w banku stanowisk członków zarządu,
  - b) kapitału założycielskiego.

Ponadto do wniosku załącza się:

- 1) projekt statutu banku,
- 2) program działalności i plan finansowy banku na okres co najmniej 3 lat,
- 3) dokumenty dotyczące założycieli i ich sytuacji finansowej, wymagane przez KNF,
- 4) opinię właściwych władz nadzorczych kraju siedziby wnioskodawcy, jeżeli założycielem jest bank zagraniczny.

Jeżeli z wnioskiem o wydanie zezwolenia na utworzenie banku występuje więcej niż 10 założycieli, są oni zobowiązani ustanowić 1–3 pełnomocników, którzy będą ich reprezentować wobec KNF w okresie poprzedzającym wydanie zezwolenia na utworzenie banku. Wymienione powyżej pełnomocnictwo powinno być sporządzone w formie aktu notarialnego.

Szczególony charakter mają **banki zrzeszające banki spółdzielcze**. Banki te prowadzą działalność na podstawie przepisów ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających. Banki te działają w formie spółek akcyjnych (art. 16 i n. u.f.b.s.).

**Banki
zrzeszające banki
spółdzielcze**

Trzecią z omawianych form jest – powołany powyżej – **bank w formie spółki akcyjnej**. Jego założycielami mogą być osoby prawne i osoby fizyczne, z tym, że założycieli nie może być mniej niż 3. Do utworzenia i działalności banku w formie spółki akcyjnej stosuje się obok przepisów ustawy – Prawo bankowe również przepisy Kodeksu spółek handlowych.

**Bank w formie
spółki akcyjnej**

Funkcję organu nadzoru w banku w formie spółki akcyjnej pełni rada nadzorcza składająca się co najmniej z pięciu osób fizycznych. Członkowie rady nadzorczej są powoływani i odwoływani przez walne zgromadzenie. W przedmiotowym zakresie bank ma obowiązek informować Komisję Nadzoru Finansowego o składzie rady nadzorczej oraz o zmianie jej składu niezwłocznie po jej powołaniu lub po dokonaniu takiej zmiany. Zarząd banku natomiast składa się co najmniej z trzech osób fizycznych powoływanych i odwoływanych przez radę nadzorczą. W tym przypadku to rada nadzorcza informuje KNF o składzie zarządu oraz o zmianie jego składu niezwłocznie po jego powołaniu lub po dokonaniu przedmiotowej zmiany. Rada nadzorcza informuje KNF także o członkach zarządu, którym w ramach podziału kompetencji podlega w szczególności zarządzanie ryzykiem i komórka audytu wewnętrznego. Ponadto powołanie dwóch członków zarządu banku, w tym prezesa, następuje za zgodą KNF. Z wnioskiem o wyrażenie zgody występuje rada nadzorcza. Dodatkowo KNF może zażądać informacji i dokumentów dotyczących wymienionych osób w zakresie niezbędnym do wyrażenia zgody. Komisja Nadzoru Finansowego może odmówić wyrażenia zgody w przedmiotowym zakresie, jeżeli:

- 1) była ona karana za przestępstwo umyślne lub przestępstwo skarbowe, z wyłączeniem przestępstw ściganych z oskarżenia prywatnego,
- 2) spowodowała udokumentowane straty w miejscu pracy albo w związku z pełnieniem funkcji członka organu osoby prawnej,
- 3) został wobec niej orzeczony zakaz prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji reprezentanta lub pełnomocnika przedsiębiorcy, członka rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej w spółce akcyjnej, spółce z ograniczoną odpowiedzialnością lub w spółdzielni,
- 4) nie spełnia określonych wymagań przewidzianych jako konieczne przy utworzeniu banku.

Komisja Nadzoru Finansowego może w tym przypadku odstąpić, w drodze decyzji wydanej na wniosek rady nadzorczej banku, od wymogu udowodnionej znajomości języka polskiego, jeżeli nie jest to niezbędne ze względów nadzoru ostrożnościowego, biorąc w szczególności pod uwagę poziom dopuszczalnego ryzyka lub zakres działalności banku.

Komisja Nadzoru Finansowego może również odmówić wyrażenia zgody na powołanie określonej osoby w charakterze członka zarządu, jeżeli:

- 1) jest prowadzone przeciwko niej postępowanie karne lub postępowanie w sprawie o przestępstwo skarbowe,
- 2) była karana za inne przestępstwo.

Osoba zamierzająca bezpośrednio lub pośrednio objąć lub nabyć akcje banku jest zobowiązana wystąpić każdorazowo z wnioskiem o wydanie przez KNF zezwolenia na wykonywanie prawa głosu na walnym zgromadzeniu, jeżeli w wyniku objęcia lub nabycia akcji osiągnęłaby lub przekroczyła próg 10%, 20%, 25%, 33%, 50%, 66% i 75% głosów na walnym zgromadzeniu. W przypadku, gdy statut banku przewiduje uprzywilejowanie lub ograniczenie akcji co do prawa głosu, wniosek powinien również dotyczyć wydania zezwolenia na udział w kapitale zakładowym w wysokości odpowiadającej wielkościom określonym powyżej i odpowiadającej mu liczbie głosów bez przywilejów i ograniczeń. Obowiązek uzyskania przedmiotowego zezwolenia dotyczy także osoby, która po uzyskaniu zezwolenia KNF na wykonywanie prawa głosu na walnym zgromadzeniu na poziomie określonym w zezwoleniu, w wyniku zbycia akcji lub z innej przyczyny utraciła prawo do wykonywania prawa głosu na tym poziomie. Obowiązek taki dotyczy także zastawnika i użytkownika akcji, jeżeli są oni uprawnieni do wykonywania prawa głosu z akcji (art. 340 § 1 k.s.h.). Komisja Nadzoru Finansowego udzielając zezwolenia, może określić w jego treści warunek, że nieprzekroczenie określonego progu liczby głosów na walnym zgromadzeniu w terminie wskazanym w zezwoleniu powoduje jego wygaśnięcie. W przypadku, gdy zezwolenie dotyczy podmiotu dominującego obejmującego lub nabywającego akcje pośrednio, obejmuje ono także podmioty zależne, w tym podmiot obejmujący lub nabywający akcje bezpośrednio. Podkreślić należy, że osoba, która objęła lub nabyła akcje banku jest każdorazowo zobowiązana niezwłocznie powiadomić o tym ten bank, którego akcje nabyła lub objęła, jeżeli stanowią one (wraz z akcjami objętymi lub nabytymi wcześniej) pakiet powodujący osiągnięcie lub przekroczenie progu 5%, 10%, 20%, 25%, 33%, 50%, 66% i 75% głosów na walnym zgromadzeniu. Bank powinien wówczas przesłać KNF stosowne powiadomienie w terminie 14 dni od daty jego otrzymania. W przypadku, gdy statut banku przewiduje uprzywilejowanie lub ograniczenie akcji co do prawa głosu, powiadomienie powinno również dotyczyć udziału w kapitale zakładowym w wysokości określonej powyżej i odpowiadającej mu liczbie głosów bez przywilejów i ograniczeń. Komisja Nadzoru Finansowego może odmówić udzielenia zezwolenia, jeżeli wpływ osoby zamierzającej objąć lub nabyć akcje może okazać się niekorzystny dla ostrożnego i stabilnego zarządzania bankiem lub gdy środki przeznaczone na nabycie akcji pochodzą z pożyczki, kredytu lub źródeł nieudokumentowanych, lub gdy przepisy prawa obowiązujące w miejscu siedziby lub zamieszkania tej osoby uniemożliwiają KNF efektywne wykonywanie czynności nadzoru. Dodać należy, że powyższe zasady stosuje się odpowiednio

do sytuacji, w których następuje zmiana w liczbie głosów na walnym zgromadzeniu w wyniku zmiany statutu banku lub w następstwie wygaśnięcia uprzywilejowania akcji. Akcjonariusz występuje wówczas z wnioskiem do KNF w terminie 30 dni od dnia powzięcia informacji o zmianie statutu lub wygaśnięciu uprzywilejowania akcji. Przepisy ustawy – Prawo bankowe przewidują również, że osoba zamierzająca zbyć pakiet akcji:

- 1) uprawniający do wykonywania ponad 10% głosów na walnym zgromadzeniu,
  - 2) w wyniku zbycia którego, pozostały w jej posiadaniu pakiet akcji będzie uprawniał do wykonywania mniej niż 10%, 20%, 25%, 33%, 50%, 66% i 75% głosów na walnym zgromadzeniu
- także jest zobowiązana powiadomić o swoim zamiarze KNF.

W przypadku, gdy statut banku przewiduje uprzywilejowanie lub ograniczenie akcji co do prawa głosu, powiadomienie takie powinno również dotyczyć udziału w kapitale zakładowym w wysokości określonej powyżej i odpowiadającej mu liczbie głosów bez przywilejów i ograniczeń. Bezskuteczne jest wykonywanie prawa głosu z akcji banku będących przedmiotem czynności prawnej lub innego zdarzenia prawnego powodującego osiągnięcie lub przekroczenie danego progu liczby głosów na walnym zgromadzeniu, jeżeli osiągnięcie lub przekroczenie tego progu nastąpiło bez spełnienia obowiązku uzyskania przedmiotowego zezwolenia na wykonywanie prawa głosu. Uchwała walnego zgromadzenia podjęta z naruszeniem tego jest nieważna. Komisja Nadzoru Finansowego może cofnąć zezwolenie na wykonywanie prawa głosu, jeżeli wpływ osoby, która pośrednio lub bezpośrednio objęła lub nabyła akcje banku, może okazać się niekorzystny dla ostrożnego lub stabilnego zarządzania bankiem lub jeżeli obowiązujące prawo w miejscu siedziby lub zamieszkania tej osoby unieumożliwiają KNF wykonywanie w sposób efektywny czynności nadzoru albo gdy osoba ta nie dotrzymała zobowiązań dotyczących funkcjonowania banku złożonych KNF w trakcie postępowania zakończonego wydaniem zezwolenia. W przypadku cofnięcia zezwolenia wykonywanie przez akcjonariusza głosu ze wszystkich posiadanych akcji banku jest bezskuteczne. Podjęta w takiej sytuacji uchwała walnego zgromadzenia jest nieważna. Prawo wytoczenia powództwa o stwierdzenie nieważności uchwały walnego zgromadzenia podjętej pomimo cofnięcia zezwolenia przysługuje również KNF. W powyższych przypadkach Komisja Nadzoru Finansowego może nakazać sprzedaż akcji w wyznaczonym terminie. Jeżeli jednak nie zostanie to zrealizowane w wyznaczonym terminie, KNF może ustanowić w banku zarząd komisaryczny lub podjąć decyzję o ograniczeniu zakresu działalności banku lub też decyzję o uchyleniu zezwolenia na jego utworzenie i likwidacji banku¹⁸.

---

¹⁸ Z. Ofiarski, *Prawo...*, s. 35 i n.; W.L. Jaworski (w:) M. Iwanicz-Drozdowska, W.L. Jaworski, Z. Zawadzka, *Bankowość...*, s. 30 i n.; W. Baka, *Bankowość centralna...* s. 28.

Bank hipoteczny

Wśród banków w formie spółki akcyjnej możemy wymienić **bank hipoteczny**, który jest kategorią **banku specjalistycznego** funkcjonującego w systemie bankowym obok wspomnianych powyżej **banków uniwersalnych**. W poszczególnych państwach banki te funkcjonują na różnych zasadach, jednak ich podstawowym zadaniem jest udzielanie kredytów hipotecznych i emisja listów zastawnych. W Polsce banki hipoteczne działają na podstawie ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o listach zastawnych i bankach hipotecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2003 r. Nr 99, poz. 919 z późn. zm.). Bank hipoteczny może być tworzony wyłącznie w formie spółki akcyjnej. Jego zadania w ustawie o listach zastawnych i bankach hipotecznych zostały podzielone na dwie kategorie.

Pierwsza z nich to **podstawowe czynności banku hipotecznego**, do których zaliczamy:

- 1) udzielanie kredytów zabezpieczonych hipoteką,
- 2) udzielanie kredytów niezabezpieczonych hipoteką,
- 3) nabywanie wierzytelności innych banków z tytułu udzielonych przez nie kredytów zabezpieczonych hipoteką oraz wierzytelności z tytułu kredytów niezabezpieczonych hipoteką,
- 4) emitowanie hipotecznych listów zastawnych, których podstawę stanowią wierzytelności banku hipotecznego z tytułu:
  - udzielonych kredytów zabezpieczonych hipoteką oraz
  - nabytych wierzytelności innych banków z tytułu udzielonych przez nie kredytów zabezpieczonych hipoteką,
- 5) emitowanie publicznych listów zastawnych, których podstawę stanowią:
  - wierzytelności banku hipotecznego z tytułu udzielonych kredytów niezabezpieczonych hipoteką,
  - nabyte przez bank hipoteczny wierzytelności innych banków z tytułu udzielonych przez nie kredytów niezabezpieczonych hipoteką.

Druga kategoria czynności banku hipotecznego to **czynności tzw. pozostałe**, które banki te mogą wykonywać poza wymienionymi powyżej. Należą do nich:

- 1) przyjmowanie lokat terminowych,
- 2) zaciąganie kredytów i pożyczek,
- 3) emitowanie obligacji,
- 4) przechowywanie papierów wartościowych,
- 5) nabywanie i obejmowanie akcji lub udziałów innych podmiotów, których forma prawna zapewnia ograniczenie odpowiedzialności banku hipotecznego do wysokości zainwestowanych środków, o ile służy to wykonywaniu czynności banku hipotecznego, przy czym ogólna wartość nabytych i objętych akcji i udziałów nie może przekroczyć 10% wysokości funduszy własnych banku hipotecznego,
- 6) prowadzenie rachunków bankowych służących obsłudze projektów inwestycyjnych realizowanych z wykorzystaniem kredytów udzielonych przez bank hipoteczny,

- 7) świadczenie usług konsultacyjno-doradczych związanych z rynkiem nieruchomości, w tym także w zakresie ustalania bankowo-hipotecznej wartości nieruchomości,
- 8) zarządzanie wierzytelnościami banku hipotecznego oraz innych banków z tytułu kredytów, jak również udzielanie tych kredytów w imieniu innych banków na podstawie zawartych z nimi umów.

Dodać należy, że wysokość zobowiązań wynikających z przyjmowania lokat terminowych, zaciągania kredytów i pożyczek oraz emitowania obligacji, nie może przekroczyć łącznie: w okresie pięciu lat od dnia rozpoczęcia działalności operacyjnej przez bank hipoteczny – dziesięciokrotnej wysokości funduszy własnych banku hipotecznego, natomiast po upływie okresu pięciu lat – sześciokrotnej wysokości funduszy własnych banku hipotecznego. Środki uzyskane z wykonywania tych czynności mogą być przeznaczone wyłącznie na refinansowanie czynności podstawowych banku hipotecznego.

Dodatkowo w ramach działań służących wykonywaniu czynności podstawowych oraz czynności polegających na przyjmowaniu lokat terminowych, zaciąganiu kredytów i pożyczek, emitowaniu obligacji oraz nabywaniu i obejmowaniu akcji lub udziałów innych podmiotów, których forma prawna zapewnia ograniczenie odpowiedzialności banku hipotecznego – banki hipoteczne mogą wykonywać czynności obrotu dewizowego oraz czynności ograniczające ryzyko walutowe i ryzyko stopy procentowej¹⁹.

2.4. Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe

Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe zgodnie z przepisami ustawy – Prawo bankowe nie są bankami. Są one spółdzielniami, których celem jest gromadzenie środków pieniężnych wyłącznie swoich członków, udzielanie im pożyczek i kredytów, przeprowadzanie na ich zlecenie rozliczeń finansowych oraz pośredniczenie przy zawieraniu umów ubezpieczenia.

Natomiast Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa to spółdzielnia osób prawnych, prowadząca działalność niezarobkową, której członkami są spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe. Celem działalności Kasy Krajowej jest zapewnienie stabilności finansowej kas oraz sprawowanie nadzoru nad kasami dla zapewnienia bezpieczeństwa zgromadzonych w nich oszczędności oraz zgodności działalności kas z przepisami ustawy²⁰.

Na temat spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych oraz Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej zob. rozdział 2 niniejszego opracowania.

**Zakres
działalności**

**Krajowa
Spółdzielcza
Kasa Oszczęd-
nościowo-
-Kredytowa**

¹⁹ Zob. art. 9 i n. oraz art. 11a i n. ustawy o listach zastawnych i bankach hipotecznych.

²⁰ Zob. Z. Ofiarski, *Prawo...*, s. 40 i n.

Polskie prawo bankowe

Agnieszka Mikos-Sitek – doktor nauk prawnych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, adiunkt w Katedrze Prawa Finansowego i Ekonomii na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, autorka i współautorka publikacji z zakresu prawa finansowego i finansów publicznych, stały współpracownik polskich czasopism fachowych.

Piotr Zapadka – doktor nauk prawnych Uniwersytetu Warszawskiego, adiunkt w Katedrze Prawa Finansowego i Ekonomii na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, wykładowca polskich uczelni publicznych, autor prac naukowych, pracował m.in. dla kancelarii prawnych, firm konsultingowych, Narodowego Banku Polskiego (Doradca Prezesa NBP), nadzoru bankowego, Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie S.A.

■ Celem niniejszej publikacji jest przedstawienie zarysu systemu bankowego w Polsce z jednoczesnym wskazaniem faktu współwystępowania prawa bankowego publicznego i prywatnego. W opracowaniu dokonano prezentacji podstawowych pojęć funkcjonujących w przedmiotowym zakresie, ze szczególnym uwzględnieniem pojęcia banku komercyjnego. Przedmiotem analiz stał się także proces tworzenia i organizacji banków oraz – szczególnie istotny w czasach globalizacji i integracji rynków finansowych – aspekt podejmowania i prowadzenia bankowej działalności transgranicznej. Kluczowe z punktu widzenia prawa bankowego prywatnego zagadnienia odnoszą się do dokonywanych przez banki czynności bankowych oraz związanych z nimi przywilejów bankowych. Natomiast dbałość o bezpieczeństwo banku jako instytucji zaufania publicznego zapewniają normy zaliczane do prawa bankowego publicznego, które określają zasady wykonywania nadzoru bankowego oraz mechanizmów regulujących gospodarkę finansową banków. Analizy dotyczące specyficznego przedsiębiorcy, jakim jest bank, rozpoczynają się od wskazania procesu licencjonowania działalności bankowej, czyli od chwili rozpoczęcia jego prawnego „bytu”, zakończeniem którego jest ustanie działalności bankowej, omówione w ramach postępowania naprawczego, likwidacji i upadłości banku.

Cena 49 zł

ISBN 978-83-7601-777-8

9 788376 017778

Zamówienia:

tel. 022 535 81 22, fax 022 535 81 39

zamowienia.książki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

Księgarnia internetowa www.profinfo.pl